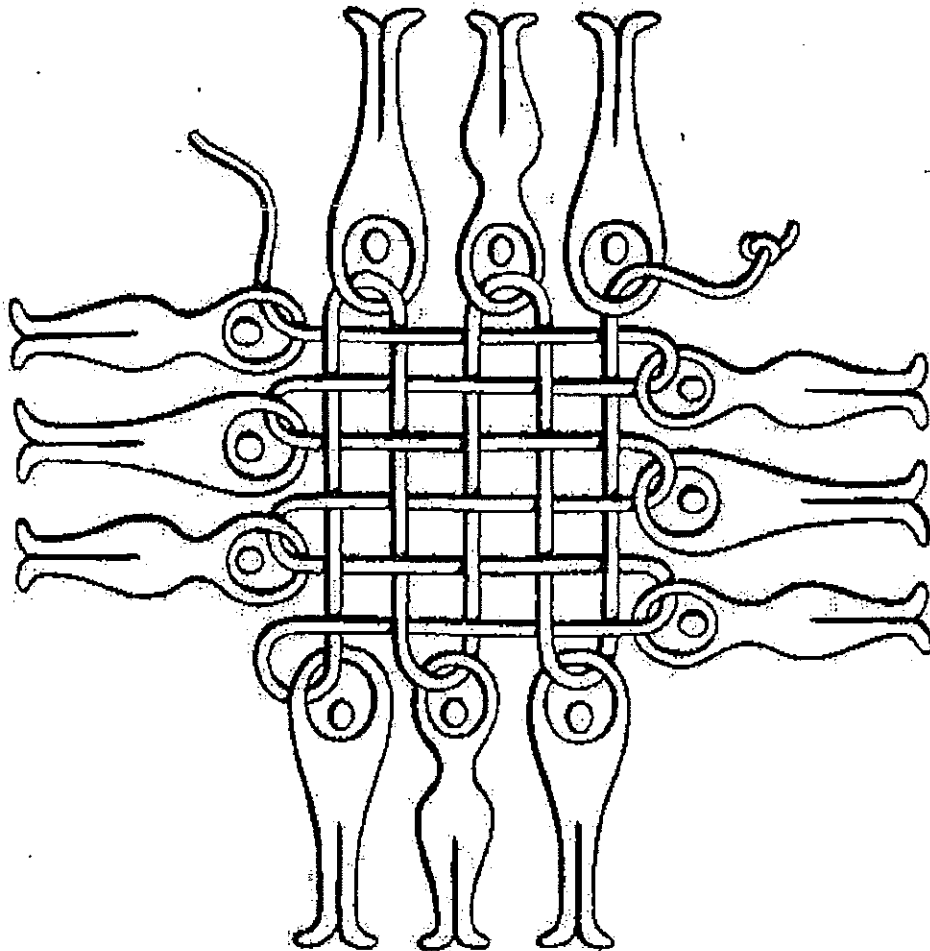

ELIN WÄGNER OCH VÄNSKAPEN

Rapport från
Elin Wägner-sällskapets hösthelg
på S:t Sigfrids folkhögskola i Växjö
22-23 september 2001

Rapport från

Elin Wägner-sällskapets hösthelg på S:t Sigfrids Folkhögskola i Växjö 22-23 september 2001

Inledning

Det finns en tid, vanligen i slutet av augusti, då somliga annars sansade personer får en oro i kroppen. När kommer programmet för årets Elin Wägner-helg och vad handlar det om i år?

Nå, äntligen kommer programmet och i år var temat Elin Wägner och vänskapen. Sammanlagt 34 medlemmar i Sällskapet hade hörsammat kallelsen och strömmade till, några redan på fredagen, övriga på lördagsmorgonen.

Men var var den milda höstsolen som brukar svepa in parkens lövmassor i brandgult och rostrött? Var var alla stjärnor som ska tindra mot den frostkyliga himlen? Regn, regn i plötsliga duschliknande anfall! Nå, det bättrade sig på lördagskvällen och söndagen med höstens första gyllenfärger.

Humöret var det dock ingen fara med. Att möta gamla och nya vänner med samma intresse för Elin Wägner, att lyssna till forskare och skribenter som berättar om sina studier om Elin Wägner, att diskutera i smågrupper och i pauserna om vad man hört – det är oerhört stimulerande och berikande. Redan den korta stund vi fick för gruppsamtal om vad vänskap innebär för var och en av oss blev mer givande än jag hade väntat. De personer som man möter under dessa hösthelger får mer kontur när man får samtala i smågrupper. Kanske över alla böcker och tidskrifter som lockande bara väntar på dig i förrummet.

Stimulerande var också att se de snabba förflyttningarna mellan husen (se ovan regnet) – inte minst under den sedvanliga naturpromenaden. Korta stunder av ickeregn, så språngmarsch till kapellet (öppet dygnet om).

Som vanligt var det oerhört intressanta programpunkter med väl insatta och förberedda talare. Frågan är om inte mottagaren av Årets Väckarklocka 2001 tog priset! Barbro Dahlbom-Hall stormade in i den nu solbelysta salen som ett glas Samarin i lysande blått! Vilken avslutning!

Vi tackade både Marianne och hela övriga styrelsen samt skolan för denna gång och önskade varandra på återseende, innan vi spriddes ut som de gyllene löv som nu prålade mot det gröna gräset.

På återseende nästa år!

Ingela Gestad

Bibi Jonsson och Mary Lou Ward

Den komplicerade vänskapen. Kvinnors relationer i Elin Wägners romanvärld

Bibi Jonsson och Mary Lou Ward gav ett levande och dramatiserat föredrag om "Kvinnlig vänskap med komplikationer". Framförandet av föredraget med Bibi Jonsson som "speaker-rösten" och skådespelerskan Mary Lou Ward som uppläsare av Wägners texter där den sistnämnda levandegjorde "Wägners röst" än insiktsfullt och ironiskt, än dramatiskt och visionärt, var mycket lyckat.

Bibi Jonsson från Litteraturvetenskapliga institutionen vid Lunds universitet höll ett spännande föredrag om den komplicerade vänskapen i Elin Wägners romaner från 30-talet. Hon utgick framför allt från sin avhandling. *I den värld vi drömmer om.. Utopin i Elin Wägners trettiotalromaner* (2001). I föredraget behandlades följande romaner i hennes analys: *Mannen vid min sida* (1931), *Dialogen fortsätter* (1932), *Genomskådad* (1937) och *Hemlighetsfull* (1938).

Enligt den vedertagna uppfattningen under 30-talet ansågs romanläsning och identifikation med gestalterna som karaktärsdanande, förutsatt att romangestalterna framställdes som "goda" och positiva. Men i diskussionen om Wägners romanhjältinnor var våp eller hjältinnor menar föredragshållaren att Wägner skildrade dem som hon upplevde dem. Systemskapet skildras inte som en obrottslig solidaritet mellan kvinnor, utan kvinnor konkurrerar om männens gunst.

I *Dialogen fortsätter* blir en av huvudgestalterna, Stina Ek, medveten om att kvinnorna inte stöder henne när hon i riksdagsdebatten talar för sin motion att ändra lagen om fosterfördrivning. Hon talar för fri abort, men när det blir hennes tur att tala sent på natten, reser sig kvinnorna från åhörarläktarna och går. De socialdemokratiska kvinnorna i riksdagen har tidigare försökt att få med henne på deras motion, som går ut på att lindra straffet för dem som aborterar. Men Stina inser att abortfrågan är knuten till ett helhetsperspektiv på tillvaron och samhället: kvinnor vill inte föda barn när framtiden är osäker. Därför hänger abort-, freds- och miljöfrågan ihop. Kvinnor vill sätta barn till världen i ett samhälle där fred råder och där miljön inte är förstörd. Stina Ek talar i riksdagen men lämnar den sedan med orden "Nu är jag tyst för alltid".

Bibi Jonsson tar också upp relationen mellan moder och dotter i *Dialogen fortsätter* och i *Genomskådad*. Dottern vänder sig i *Dialogen fortsätter* mot modern och hon deklarerar att hon ska föda arvingar åt sin man och stå vid hans sida som hans representant för det samhälle som mannen åstadkommit. Även i *Genomskådad* skildras den dåliga relationen mellan modern och dottern Agnes. Modern väljer i den romanen bort dottern.

I *Mannen vid min sida* sviker bästa väninnan och i *Genomskådad* gör Sofie, svägerskan, allt för att röja huvudpersonen ur vägen. Det finns ett rivaliserande förhållande mellan många av kvinnorna i Wägners ovannämnda romaner.

Enligt Bibi Jonsson kan man förklara detta med kvinnornas maktförhållande under patriarkatet. Kvinnor kunde endast erhålla makt genom mannens gunst och därför förgjorde ofta kärleken till mannen kvinnors vänskap.

Slutligen menar föredragshållaren att det finns kvinnsolidaritet i exempelvis *Dialogen fortsätter*, men den är en del av Wägners utopi om en bättre värld.

Marja Ramsin

Tidsresa och trädpredikan – en promenad med Börje

OK- jag erkänner – Börjes naturpromenad är en viktig anledning till mina Kronobergsbesök dessa Elin-helger i september.

En aldrig sinande entusiasm och fantastiska kunskaper hos denne man gör promenaden till en totalupplevelse. Så även denna helg, trots att regnet splittrade vandringen.

Vi fördes in i en tidsresa från alg till maskros. Den gröna algen, som klär staket och stenar i norrläge, bildades för 3,5 miljarder år sedan. Växtrikets förstfödde. Sedan kom lavar, vilka är beroende av algen för att överleva (en naturens love story). Lavar är förresten en bra mätare av frisk luft. Sände en tanke till allén hemmavid – där träden är klädda med lavar. Skönt att veta att luften är ren där man vistas dagligen.

Svampar, mossor och ormbunkar bildades härnäst. Ormbunken borde nog heta maskbunke. Ordet kommer från tyskans Wurm, och växten var på sin tid ett effektivt medel mot binnikemask.

Börje förde oss vidare i naturens rike – nu regnade det rejält - och växter med ståndare och pistill återstod på "resan". Maskros fick stå som exempel. Denna blomma, som många av oss förgäves försökt att utrota, står pall för de flesta metoder. "Ont krut förgås inte så lätt", känns uttrycket igen? Tyskan kommer igen: Unkraut – ja nog är maskrosen ett riktigt ogräs, eller?

Slutligen förde regnet och Börje oss in i kapellet för en kort trädpredikan. Vi fick känna på asplövets långa och platta stjälk, så skapt för att kunna darra och därmed ge trädet svalka under heta sommarkvarnar. Jan Fridegårds dikt om släktskap mellan asp och människa gav denna stund en värdig avslutning. Tack Börje!

Karin Elmvik

Björn Sahlin

Vänskapen mellan Amelie Posse och Elin Wägner

Som Wägnerforskare kände jag till Amelie Posse (1884-1957) främst för den roll hon spelade i Tidevarvsgruppens kampanj "Kvinnornas vapenlösa uppror mot kriget" 1935. Det var nämligen hon som initierade denna kampanj med sin bok *Ned med vapnen! En kampsignal mot kriget* från detta år. Björn Sahlins intressanta föredrag, enligt honom själv mer en kronologisk berättelse, utmynnade också i en redogörelse för Amelie Posses relation till Elin Wägner. Som vi alla vet betydde vänskapsband mycket för Wägners författargärning och idéutveckling. Sahlin menar dock att Amelie betydde mindre för Elin än tvärtom. Kanske var det just Elin Wägner som stod som förebild för Amelie Posses journalistik och författarskap.

I föredraget fick vi nu lära känna Amelie Posse i sin egen rätt som författare av en stor mängd biografiska verk, som flitig tidningsskribent, men kanske framför allt som en stor personlighet. Ibland påminde hennes liv om vad som med en modern TV-term kallas såpa. Hon bodde både på ett slott i Tjeckoslovakien och levde i fattigdom i Paris men var också under stora delar av sitt liv på resande fot i ett Europa som förberedde sig för krig.

Björn Sahlin arbetar för närvarande med en bok om psykoanalytikern dr Poul Bjerre, som var pionjär för psykoterapi i Sverige. Genom detta arbete har Sahlin kommit i kontakt med

Amelie Posse indirekt. Posse och Bjerre stod nämligen i ett mycket märkligt släktskapsförhållande till varandra. Poul Bjerre, som var åtta år äldre än Amelie, gifte sig nämligen med hennes mamma, och Amelie gifte sig sedermera med Pouls bror. Dessa relationer kom att binda dem till varandra under hela livet, trots att de under största delen av tiden bodde i olika länder. Amelie flyttade nämligen till Italien redan före första världskriget. Det var hennes erfarenheter från dessa år som låg till grund för debutboken *Den oförlikneliga fångenskapen* (1931). Kontakten med hemlandet behöll hon hela tiden genom ett stort antal brev. Hennes drivna stil hade utvecklats under denna intensiva korrespondens. Trots detta var hon åtminstone inledningsvis mycket osäker på sig själv som skribent och stilist.

Föredraget kom i hög grad att handla om framväxten av ett författarskap kantat av många motgångar, men till sist också av medgångar. Hennes böcker blev storsäljare på trettioalet. Främst handlade det dock om Poul Bjerres roll som mentor och förmedlare. Denne bearbetade nämligen manus och skötte kontakterna med förlagen. Efter hand utvecklade emellertid Amelie Posse ett större självförtroende och frigjorde sig från Bjerres inflytande. I någon mån ersatte Elin Wägner hans roll som rådgivare och lektör. Under fyrtioalet skrev Amelie Posse ett stort antal böcker som alla nådde en stor svensk publik. Märkligt att hennes författarskap så sällan uppmärksammas idag!

Bibi Jonsson

(Föredraget hade rubriken "Vänskapen mellan Amelie Posse, Emilia Fogelklou – och Elin Wägner", men då vänskapen mellan Fogelklou och Wägner knappast berördes, har jag tillåtit mig att ändra rubriken till den ovanstående. Red.)

Bildövningar med konstnären Lars Palm

Tänk, om man haft en så inspirerande teckningslärare, då man själv gick på gymnasiet! Lars, som har ateljé i Italienska palatset i Växjö, jobbar bl a på Kulturskolan och vid Glasdesignutbildningen vid Växjö universitet. Han lät oss förstå att ett samband mellan pedagogik och det konstnärliga skapandet var viktigt för honom.

Först gjordes en inledande mjukstart. Betrakta bordsgrannen ingående och låt handen skissa av vederbörande! Ej se ned på papperet! Endast registrera! Det blev snabba bilder till mycket skratt.

Så en videosnutt som tog oss med på en berg och dalbanefärd. Här ville Lars få oss att känna skräckblandad förtjusning, att ha hjärtat på rätta stället, d v s i halsgropen.

Med hjälp av plastslangar, rör, hönsnät, sopsäckar, rödfärg och glitter blev det därefter verkligt lustfyllda lekar. Vi delades in i fyra grupper och skulle nu bygga ihop något i varje grupp, något med känsla, fantasi och uttryck. Och visst blev det uttryck – och tryck!! En livlig debatt om hur man ser på konst följde. "Konstverken" analyserades och bedömdes.

Synd att inte representanter från Landstinget var närvarande. Då hade vi sålt!!

Christina Hygård

Musik på Kronoberg – Samkväm med supé

På kvällen vandrade vi till kapellet och sällade oss till konsertpubliken. Det var tio elever på folkhögskolans musiklinje som gav oss alla en stämningsfull och mycket vacker musikstund med prov på såväl gamla som nya komponister från olika länder. I det gamla trähuset, upplyst av levande ljus, skapades en särskild mottaglighet hos åhörarna. Tack för denna konsert!

När vi återkommit till matsalen, väntade oss vid vackert dukade, runda bord en god supé. Vi småpratade med nya och gamla bekanta och trivdes gott. Marianne gav oss nyheter om Sällskapet, informerade om Parnass – de litterära sällskapens tidskrift, mm. Charlotte Branting och Solveig Hammarbäck berättade om Lilla Björka, om åren efter övertagandet, om reparationer som genomförts och andra som stod på tur, när medel därtill finns. Årets sommarutställning hade visat målningar hämtade från Smålands museums lager, av kvinnliga konstnärer, samtida med Elin. Nästa sommar kanske vi får möta kalmarkkonstnärerna Raine Navin och Gunilla Skyttla i utställningen.

Vi inbjöds att hyra in oss för kortare eller längre tid på Lilla Björka. Man kan till och med åtaga sig att bo som husvakt. Vi insåg vilket stort arbete som de aktiva utför där och vi imponerades därav.

Det var en givande och mycket trevlig lördagskväll.

Majt Olsson

Gunilla Domellöf

Vänskapens betydelse i Elin Wägners romaner, i hennes samhällsutopi, i hennes liv – och i våra

Det var ett nöje att lyssna på Gunilla Domellöf! Om man säger roliga och drastiska saker med jämna mellanrum och liksom bara i förbifarten och dessutom med alldeles allvarlig min, så blir det ett nöje. Och uppmärksamheten upprätthålls genom hela föredraget.

Seminariets tema var vänskap. Gunilla började i historien, i vänskapens historia. I det gamla Kina med dess hierarkiska struktur. Under hierarkiska förhållanden kan ingen verklig vänskap utvecklas. Vänskap är ju en relation mellan *jämlika*. Grekerna var då bättre. I vänskap måste avståndet mellan ideal och verklighet vara kort. Vänskap förutsätter *frihet*. Vänskap är ett *äventyr*.

I Fogelstads- och Tidevarvsgruppen var vänskapen sådan, hävdade Gunilla. Gruppen bestod av bl a Elisabeth Tamm, Honorine Hermelin, Ada Nilsson, Eva Andén, Elin Wägner. I utkanten fanns Emilia Fogelklou. Man kan placera gruppbildningen i tiden genom uppgiften att tidskriften Tidevarvet började utges 1923 (den lades ner 1936).

Tidevarvsgruppen såg individualismen som en förutsättning för ett fungerande kollektiv. Man var emot hierarkier i samhället. Vänskapen var grundläggande ideologi och egentligen detsamma som demokrati. Idéerna betydde mycket för vänskapen – och tvärtom.

Fram till 1930 hade den svenska åsiktsbildningen varit enhetlig, dessförinnan hade samhället varit homogent. Och kvinnan var både i samhället och individuellt symbol för den naturgivna ordningen. Nu, 1930, började en ny syn växa fram. Förändring ansågs möjlig.

Kvinnlig rösträtt var inte Tidevarvets egentliga mål utan kvinnors och mäns gemensamma erövring av det mänskliga. Vad som är kvinnligt och manligt är enligt den nu nya synen inte alls naturgivet utan historiskt och socialt betingat. Det fanns andra, liknande strävanden i tiden. Det var freds- och jordproblematiken i kombination med kvinnlig rösträtt som kom att skilja Tidevarvskretsen från andra rörelser i tiden, t ex socialdemokratins folkhemstanke.

Tidevarvskretsen såg ingen gräns mellan inrikes- och utrikespolitik, offentligt och privat. Det skulle inte finnas någon gräns mellan politik och det sociala och kulturella livet. Och det finns enligt kretsen inga separata lösningar: alla frågor måste ingå i ett sammanhang. Därför krävs det ett systembyte. Tidevarvskretsen hade på det sättet en radikal, rentav revolutionär målsättning.

Emilia Fogelklou tänkte likartat. Etik och politik hör ihop. I hennes Gudsrikestanke ingår jämlikhet och demokrati. Eftersom hon själv var kväkare, hämtade hon naturligtvis sin inspiration från kväkarrörelsen, som ju ger kvinnorna större utrymme än vad man tillmätts på annat håll. Andligt och praktiskt hör ihop, manligt och kvinnligt.

Emilia hade en intressant tanke: eftersom kvinnorna inte var så invanda i systemet, skulle just de kunna gå in och påverka i den omvärderingsprocess som nu inletts. Den tanke som de då skulle skjuta fram var: *Solidaritet med det hela*. Det var Luthers kallelsetanke som hade förskjutit kvinnorna till privatsfären. Kyrkan i dess helhet hade stelnat i riter och hierarkier i stället för att förbinda kristendomen med det sociala livet.

Här fick vi några drastiska exempel på resonemangen ovan. Hur män tror sig kunna tillvarata kvinnors intressen illustrerades med den dråpliga scenen ur Elin Wagners *Dialogen fortsätter*, där åtta damer uppvaktar en landstingsgrupp i förlossningsvård. Texten har som bekant sin fulla giltighet än idag.

Här sade antagligen Gunilla något särskilt drastiskt, som ryckt mig med. För jag har slarvat med att anteckna. I mina papper står bara orden: "*Oberoende, okvinnlig, oförskräckt! Kvinna beredd att kasta ett spjut. Leder till jämlikhet.*" Jag kan inte rekonstruera sammanhangen mellan meningarna.

Så står det: "*Kvinnlig teolog får inte predika.*" Det måste syfta på Emilia Fogelklou, som var Sveriges första kvinnliga teolog, fast hon inte fick göra anspråk på att få "någon rätt till anställning i allmän tjänst annat än sådan som redan är... tillerkänd kvinna." Jag beklagar verkligen min ouppmärksamhet!

Gunilla tog ytterligare ett exempel, ett aktuellt sådant ur konsten – "Den döende madonnan med gasmask". Hur reagerade publiken på den tavlan? Jo, publiken kräver åtskillnad mellan konst och politik. Sveriges säkerhet vilar ju på flottan! Publiken vill vara i sin överklighet, den överklighet som den kallar realitet. Ödet kommer att nå den publiken medan den sover.

Blir det då ingen förändring i Sverige? Är t ex kärleken mellan man och kvinna omöjlig? Nej, inte alls, kärlek är en övning!

Åter till Tidevarvsgruppen. Man krävde en omvärdering. Befolkningsfrågan borde flyttas från den nedersta till den översta pinnen i angelägenhetsgrad. Frågan var lika aktuell då som den blivit de allra senaste åren. Men detta räckte inte! Tidevarvsgruppen ville utifrån en helhetssyn föra in helt nya frågor i debatten. Fred på jorden och ett fredligt förhållande till jorden hör ihop. Herravälde (alltså herrarnas, männens välde) över naturen hör ihop med herravälde över kvinnorna. Här krävs ett krig mot dominansen.

Gunilla Domellöf refererade här till en modern tänkare i ämnet, Carolyn Merchant. Titeln på hennes bok, *Earthcare*, betyder just "jordhushållning". I den boken ingår ett kapitel där Elin Wägner är huvudpersonen. Det ska till ett partnerskap mellan människa och natur. Tro på livet. Samarbete mellan jämlika parter. "Partnerskap" utrustar ingen med kön.

Naturen har av tradition kopplats samman med kvinnan. Både naturen och människor är självständiga, aktiva och levande. Etik ska bygga på partnerskap mellan människa och natur. En sådan etik utgår ur kvinnors arbete med natur och människor. Den etiken kräver förändringar i relationerna mellan produktion, ekologi och reproduktion. Kvinnor och män måste bli jämlika både privat och offentligt och dessutom ha en nära relation till naturen. Det handlar om vad som brukar kallas "socialistisk ekofeminism". Den är fullt möjlig. Naturen och den mänskliga naturen förändras hela tiden genom att vår *bild* av naturen förändras.

I industrikapitalismen är produktionen överordnad ekologi och reproduktion. Nu bör i stället tonvikten läggas på naturen, som ju annars är föremål för experiment och exploatering.

Den icke-mänskliga naturen kommer att överleva den mänskliga. Naturens behov för att överleva och människans förutsätter varandra. I *Fred med jorden*, som Elin Wägner skrev tillsammans med Elisabeth Tamm, hävdas att jordens hälsa måste prioriteras. Kyrkan har legitimerat herraväldet över och plundringen av jorden. Människan har lösgjort sig från jorden. Men Jorden kommer inte att tillåta detta. I *Väckarklocka* skriver Elin att vi vill ha vänskap med det levande. Herravälde måste ersättas med tjänande.

Björn Sahlin

Barbro Dahlbom-Hall

Kvinnors ledarskap – och vänskap

Elin Wägner-sällskapets Väckarklockepris tilldelades 2001 Barbro Dahlbom-Hall. Marianne Enge Swartz delade ut priset och förmedlade motiveringen: "Barbro har med hjälp av egna framgångar bland huvudsakligen manliga kolleger påbörjat ett jämställdhetsarbete för att utveckla det kvinnliga ledarskapet. Hon har fått kvinnor att tro på sin förmåga att leda och vara chefer - med kvinnliga förtecken. I likhet med Elin Wägner har hon kämpat för alla kvinnors rätt att vara med och bestämma i samhället".

Jag har själv många gånger lyssnat till och lärt av Barbro. Aldrig förr har jag dock hört henne berätta så mycket om sig själv och om vad hennes uppväxt och hennes vänskap med andra kvinnor betytt för hennes utveckling och författarskap. Under föredraget anknöt hon också många gånger till vad Elin Wägner betytt för henne. En bild som symbol för kvinnlig vänskap hade etsat sig fast hos henne. Det var en bild av Barbro Alving där hon går böjd och ser bedrövad ut. Det var sorgen över att Elin hade dött flera månader tidigare.

Barbro Dahlbom-Hall föddes 1941 som nummer två av tre systrar. Hon var ett mycket blygt barn, och detta förde med sig att hon fick mycket uppmärksamhet, speciellt av fadern. "Därför har jag alltid trott att män blir lyckliga över vad jag säger", berättade Barbro. Opera, dans och läsning var hennes stora intressen. Hon var storslukare av böcker och läste mycket om föregångs- kvinnor såsom Emilia Fogelklou, Elisabeth Tamm, Elin Wägner, Alva Myrdal och Bang. Barbro berättade att hon tänkte: "Så synd att allt är gjort. De verkade ha haft så roligt. Jag skulle ha velat vara med. Jag fattade inte då hur oerhört mycket som fanns kvar att göra."

Hennes universitetsstudier ledde fram till en pol mag-examen i ekonomiska ämnen. När Eva Mobergs banbrytande uppsats Kvinnans villkorliga frigivning kom, samlade Barbro några kvinnor, och de skrev då ett brev till Eva Moberg för att stötta henne. Men brevet blev aldrig ivägsänt, något som Barbro senare djupt beklagat. Sedan dess menade Barbro att hon lärt sig att tänka att hur strong och säker en kvinna än verkar, så kan just hon behöva stöd.

1978 startade Barbro ett eget företag, där hennes målsättning varit att verkligen försöka göra något för att förbättra kvinnors och mäns situation i arbetslivet.

Sagt av Barbro:

”Den verkliga kvinnomedvetenheten kommer först efter 30-årsåldern.”

”Forskningen har funnit att få kvinnor uppnått en ledande position av ren tillfällighet. Hela 70-80% av dem har starka kvinnor bakåt i släktleden. Så småningom förstod vi att detta att bli medveten om våra förebilder var ett sätt att hitta utvecklingsbara sidor hos oss själva.”

”Man lär om sig själv genom att spegla sig i andra kvinnor; likaså värderar och bedömer man sig själv i förhållande till andra kvinnor.”

”Till och med FN har gått på myten att vi är det mest jämställda landet. Men under ytan uppmuntras hela tiden könsrollerna. Ett land som styrs av dubbla budskap skapar kvinnor som plågas av skuld över att inte vara tillräckligt bra någonstans, varken hemma eller på arbetet.”

”Systemskap har alltid funnits men byggt på likhet och inte på acceptans av olikhet.”

”När rösträtten väl var genomförd, trodde kvinnorna att segern var vunnen. Ett fåtal kvinnor kom in i riksdagen, men många försvann från arenan.”

”Krigen gjorde att kvinnorna fick en möjlighet att ge sitt bidrag på nya områden. De var med i produktionen och hyllades för sin insats och stora lojalitet. Men efter krigen trycktes de åter tillbaka till hemmen.”

”Vi föds lika men bemöts och bedöms olika.”

”När jag äger mitt bästa sätt, då har jag hittat min vilja.”

”Allt är möjligt att göra bara inte maktbalansen rubbas.”

”De manliga ledarna har störst behov av kvinnors stöd, men män måste våga närma sig andra män.”

”Ingen utveckling sker utan ångest.”

”HUR saknas i ledarutbildning. Det handlar bara om ATT och VAD. H står för humanism, U för utveckling och R för brist på att hantera relationer.”

För många år sedan gick jag en kurs för Barbro. Hon lärde oss då, att när svårigheter dök upp, tänka på en sån där docka med tyngd i botten. Även om den blir duckad, reser den sig alltid igen! Det har hjälpt mig många gånger att komma igen!

Till sist sade Barbro något som jag tror att vi är många som kan instämma i: ”Jag hade inte stått här, om inte många kvinnors vänskap hjälpt och stöttat mig.”

Barbro har skrivit följande böcker:

Lära läkare leda, 1989

Lära män leda kvinnor, 1992

Lära kvinnor chefa män, 1996

Lära läkare förändra, 1997

Lära kvinnor leda kvinnor, 2000

Charlotte Branting

**Ett stort tack till alla dem
som bidragit till denna rapport!
Elin Wägner-sällskapets styrelse
November 2001**

Redigering och utskrift: *Curt Gustafsson*
Illustrationen på försättsbladet: *Lotta Frost Berggren*

Bättre sent än aldrig... Till sist kom det då, referatet som jag väntade på för att kunna göra rapporten helt klar. Men det dröjde länge! Det är orsaken till att rapporten kommer sent.

Rapporten kommer i början av nästa år också att finnas tillgänglig på Elin Wägner-sällskapets nya hemsida, som då kan nås på följande adress: www.dels.nu

